

ANTİK DÖNEM SANATINDA OKEANOS FİGÜRLERİ

Şehnaz ERASLAN*

ÖZET

Grek mitolojisinde nehir ya da deniz tanrıları geniş bir topluluk oluştururlar. Bu topluluğun en yaşlı tanrılarından biri de Okeanos'tur. Bu mitolojik figür, sanatın çeşitli dallarında Arkaik Dönemden başlayarak Geç Roma Dönemine kadar varlığını sürdürmüştür. Arkaik ve Helenistik Dönemlerde birkaç örnekle sınırlı kalsa da Roma Döneminde özellikle de sikke, lahit ve mozaiklerde sevilen bir tema olmuştur. Okeanos figürleri Türkiye'de Antiocheia (Antakya) ve Zeugma mozaiklerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu mozaiklerde Okeanos, eşi Tethys ile birlikte mozaiklerin merkezinde genellikle büst biçiminde, etraflarında ise çeşitli mitolojik varlıklarla birlikte betimlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı Arkaik, Helenistik ve Roma Dönemlerinden seçilen belirli örnekler ışığında Okeanos figürlerini tarihsel bağlamda incelemektir.

OCEANUS FIGURES IN ANTIQUE ART

ABSTRACT

River or sea Gods forms a wide community in Greece mythology. One of the oldest gods of this community is Oceanus. This mythological figure was depicted in various branches of art from the Archaic period to Late Roman period. Although he is depicted with a few examples in the Archaic and Hellenistic period, there are lots of examples especially in coins, sarcophagi and mosaics in the Roman period. In Turkey Oceanus figures appear in Roman mosaics of Antiocheia (Antakya) and Zeugma. In these mosaics he is usually in the form of busts located in the center of mosaics and depicted with his wife Tethys and several of mythological creatures around them.

The aim of this paper is to study Oceanus figures in the light of specific examples selected from Archaic, Hellenistic and Roman Periods with a historical perspective.

Anahtar Kelimeler: Okeanos, Arkaik, Helenistik, Roma

Key Words: Oceanus, Archaic, Hellenistic, Roman

* Dr., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tanıtma Genel Müdürlüğü, Ankara, -posta: erionaz@hotmail.com

GİRİŞ

Antik Dönemin coğrafi anlayışında yeryüzü yuvarlak ve yassı bir diske benzer, bu diski çepeçevre saran Okeanos, evrensel bir ırmak olarak tasavvur edilmiştir.¹ Dolayısıyla, batıya olduğu kadar doğuya, güneye olduğu kadar kuzeye doğru uzanarak, en uzak noktalarına varıncaya kadar yeryüzünün sınırlarını belirler.²

Grek mitolojisinin en önemli kaynaklarından olan Hesiodos'un Theogonia'sında, Okeanos ve Tethys, Titanlar arasında yerlerini almaktadır. Hesiodos, Okeanos'un Tethys ile

¹ Azra ERHAT, **Mitoloji Sözlüğü**, (İstanbul), 2004, s. 227

² Pierre GRIMAL, **Mitoloji Sözlüğü. Yunan ve Roma**, (İstanbul) 1997, s.571

evlendiğini ve bu evlikten ırmakların, denizlerin ve kaynakların oluştuğunu bildirmektedir. Ayrıca Theogonia’da Okeanos ile Tethys’den doğma üçbin dişi varlık da Okeanos kızları (Okeanides) olarak bilinmektedir³. Okeanos kızları, dereleri ve su kaynaklarını temsil etmişlerdir. Antik Dönem şairlerinden Panopolis’li Nonnus, göllerin de Okeanos’un kızları olduğundan bahsetmektedir⁴. Homeros’a göre Okeanos, tüm su Tanrılarının en yaşlısı, Tethys ise suların doğurgan dişiliğini temsil etmektedir. Homeros, Okeanos ve Tethys’in soyundan bahsetmez fakat Tethys’i Okeanos’un eşi, Eurynome ve Perse’yi de kızları olarak tanıtır.⁵ Geç dönem Grek ve Latin edebiyatında Tethys, denizlerin kişileştirilmiş biçimi olan Thalassa (Θάλασσα) olarak da tanımlanmıştır.⁶

Okeanos ve Tethys Grek mitolojisinde çok nadir karşımıza çıkmaktadır. Bunlar arasında en bilineni Homeros’un İlyada destanında Tanrılarının babası olarak nitelendirdiği Okeanos ve Tethys’e Hera’nın yapmış olduğu ziyaretidir.⁷ Odysseia’da Odysseus’un ölümler ülkesine varmak için Okeanos kıyılarına kadar geldiğinden bahsedilir⁸. Ayrıca, Herakles’in Hesperidler ülkesine varmak için Okeanos’u geçmesi gerektiği ve bu nedenle Helios’dan ödünç olarak altın kâsesini istediği anlatılmaktadır.⁹ Ovidius’un Metamorphosis’inde anlatılan mitolojik anlatımların birinde de Okeanos ve Tethys, Zeus’un Kallistro ile aldattığı Hera’yi teselli ederken karşımıza çıkmaktadır.¹⁰

Bu mitolojik figürler, sanatın çeşitli dallarında Arkaik Dönemden başlayarak Geç Roma Dönemine kadar varlığını sürdürmüştür. Arkaik ve Helenistik Dönemlerde birkaç örnekle sınırlı kalsa da Roma Döneminde özellikle de mozaiklerde sevilen bir tema olmuştur. Okeanos, Arkaik ve Helenistik Dönemde genellikle kaslı bir adam, uzun sakallı ve alnının her iki tarafından çıkan bir çift boynuz, belden aşağısı ise yılan biçiminde, Roma Döneminde ise genellikle yaşlı bir adam olarak beyaz sakallı ve saçlı tasvir edilmiştir. Belirteçleri arasında başının üzerinden çıkan bir çift ıstakoz kısıkağı ve omzuna dayadığı dümen sıklıkla yer almaktadır. Tethys ise erken Roma Dönemi mozaiklerinde mitolojik bir rol olarak kocası Okeanos’a eşlik etmektedir. Bu dönemde genellikle genç ve güzel bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Belirteçleri arasında başının her iki yanından çıkan bir çift kanat ve boynunu saran Ketos vardır.

Okeanos ilk defa Grek vazo sanatında M.Ö.580 yıllarına tarihlendirilen ve şu anda British Müzesi’nde sergilenen Sophilos’un boyadığı dinos parçası üzerinde görülmektedir.

³ Hesiodos, **Theogonia**, s.132,136, 337

⁴ Nonnus, **Dionysiaca**, s. 6, 352

⁵ Homeros, **İlyada**. xiv, s.302, xviii, s.398; Odessa. X, s.139

⁶ Hyginus. **Fabulae**. Praef, 2

⁷ Homer, **İlyada**, xiv, s. 200–210. “Gidiyorum bol ürün veren toprağın bir ucuna, Tanrıların atası Okeanos’la, ana Tethys’i görmeye, onlar almışlardı beni Rhea’nın elinden, saraylarında iyice beslemişler, büyümüşlerdi. İri gözlü Kronos’u Zeus o zamanlar kapatmıştı toprağın, ekin vermeyen denizin altına. Gidiyorum işte görmeye onları” Çev. Azra Erhat-A.Kadir. Can Yayınları, 1984

⁸ Homeros, **Odessa**, xi, s.155. “Nasıl geldin çocuğum, sisli karanlıklar ülkesine diri, yaşayan insanlar kolay kolay göremez buraları, büyük ırmaklar var orada, korkunç akıntılar var: Önce Okeanos var, bulamazsın bir siğ yerini, sağlam yapılı bir gemin yoksa aşamazsın onu”. Çev. Azra Erhat-A.Kadir. Can Yayınları, 1988

⁹ Grimal 1997, 267

¹⁰ Ovidius, **Dönüşümler**, II, s.510–515 “ Aldı ikisini de göklere, güçlü esen bir yel, birer komşu yıldız olarak yerleştirmiş onları boşlukta. Gücenmiş ortağını görünce yıldızlar arasında Hera, İnmiş Tethys’le yaşlı Okeanos’un köpüklü sularına, Bütün Tanrıların derin saygı duyduğu kişinin yurduna. Sormuşlar bu yolculuğun gerçek nedenini ondan: Tanrılar ecesinin gökte durduğu yerden Neden buraya indiğimi sorarsınız öyle mi? Yalan değil yerimde başka bir kadın var, yıldızlar ışırken görürsünüz. Budur beni üzen. Okeanos ve Tethys başlarını salladılar, doğru dediler. Çev. İsmet. Z.EYÜBOĞLU, Payel Yayınevi, 1997

Siyah figür tekniğindeki seramikte, Peleus ve Thetis'in düğün töreni tasvir edilmiştir. Peleus düğün için gelen, aralarında Hebe, Dionysos ve kentauros Khiron olan davetlileri karşılamaktadır. Peleus evinin sütunları arasında " Sophilos beni boyadı" yazan ressamın imzası vardır. Düğün alayının ilk arabasında Zeus ve Hera, ikincisinde Poseidon ve Amphitrite, üçüncüsünde Hermes ve Apollon, dördüncüsünde Ares ve Aphrodite yer almaktadır. Alayın sonundaki arabada Athena ve Artemis bulunmaktadır. Thetis'in büyükbabası balık kuyruklu deniz Tanrısı Okeanos ve karısı Tethys ayrıca doğum Tanrıçası Eileithya da alayın sonundadır (Foto 1)¹¹. Burada Okeanos eşi Tethys ile birlikte, kaslı bir adamın uzun sakallı ve boynuzlu yüzüyle, belden aşağısı ise balık gövdesi şeklinde betimlenmiştir. Herhangi bir atribüye sahip olmayan Tethys ise Okeanos'a eşlik etmektedir. Okeanos ve Tethys'in birlikte resmedildiği bu ilk örnekten sonra her iki tanrının birlikte olan betimlemeleri Roma Dönemi mozaiklerine kadar karşımıza çıkmamaktadır.

Foto-1: Dinos, M.Ö.580, Okeanos ve Tethys, British Müzesi, İngiltere

Okeanos'un betimlendiği diğer örneklerden biri de Helenistik Döneme ait Bergama Zeus Altarı'nda karşımıza çıkmaktadır. M.Ö. II. yüzyıla tarihlendirilen ve şu anda Berlin'de Pergamon Müzesi'nde sergilenen Bergama Zeus Altarı'nın Batı frizinde, deniz ile ilgili Tanrı heykelleri betimlenmiştir. Bunlar arasında Okeanos, Nereus, Doris, Amphitrite ve Triton vardır. Okeanos burada gür ve kabarık sakallı, vücudu kaslı, iri insan biçiminde ve ayakta tasvir edilmiştir (Foto 2)¹².

Roma Dönemi ile birlikte Okeanos figürleri çeşitli tiplerde betimlenmiştir. Arkaik ve Helenistik Dönem'in ayakta betimlenen örneklerinin aksine Roma Dönemi'nde Okeanos'un yarı uzanmış, büst ve baş (Mask) biçiminde betimlemeleri heykelerde, sikkelerde, kabartmalarda, lahitlerde ve mozaiklerde karşımıza çıkmaktadır.

Okeanos'un yarı uzanmış biçimdeki en erken örneklerden biri Efes'te Antonine Altarı'nda bulunmuştur. M.S. II. yüzyıla tarihlendirilen ve şu anda Vienna'da Kunsthistorisches Müzesi'nde sergilenen Altarın sol frizinde Tanrı ve tanrıçalar betimlenmiştir. Bu bölümde yer alan Okeanos, belden aşağısı himationa sarılı, yarı uzanmış biçimde, sol omzuna dayalı dümeni ile görülmektedir (Foto 3)¹³.

¹¹ Thomas H.CARPENTER, **Art and Myth in Ancient Greece**, (London), 1991,s. 86

¹² R.R.R SMİTH, **Helenistik Heykel**, (İstanbul), 1995,s.196

¹³ Cornelius C.VERMEULE, **Roman Imperial Art in Greece and Asia Minor**, (London),1968,s. 95-118

Foto-2: Bergama Zeus Altarı M.S. II. Yüzyıl,
Pergamon Müzesi Almanya

Foto-3: Efes Antonine Altarı M.S. II. Yüzyıl,
Kunsthistorisches Müzesi Avusturya

Roma Dönemi sikkelerinde de yarı uzanmış biçimdeki Okeanos figürlerine rastlamaktayız. Genel olarak sikkelerin merkezinde yer alan Okeanos, sol kolu üzerine dayanmış ve sağ eliyle dümen tutarken tasvir edilmiştir. Etrafında ise deniz canlıları yer almaktadır. Bu sikkelerden biri Roma'da bulunmuştur. M.S.119–122 yıllarına ait altın sikke, şu anda British Müzesi'nde sergilenmektedir. Sikkenin ön yüzünde İmparator Hadrian arka yüzünde ise Okeanos'un yarı uzanmış belden aşağısının himationa sarılı bir sahnesi yer almaktadır (Foto 4)¹⁴.

Foto-4:Altın sikke, M.S. II. Yüzyıl Okeanos, British
Müzesi İngiltere

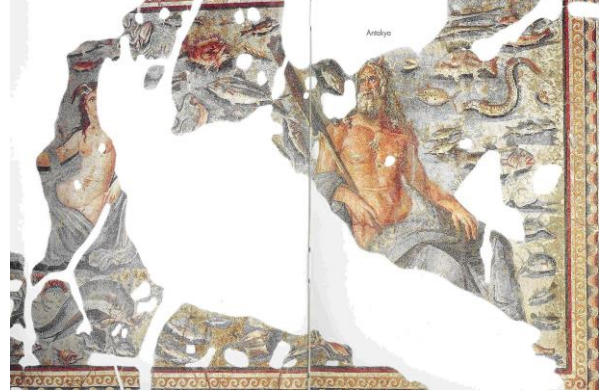

Foto-5:Mozaik, M.S. II. yüzyıl Hadrian ve
Okeanos ve Tethys Antakya Mozaik Müzesi,
Türkiye

M.S. II. yüzyıldan itibaren Okeanos'un yarı uzanmış biçimdeki figürleri mozaikler üzerinde de betimlenmiştir. Genellikle zeminlerde yer alan bu mozaiklerin büyük bölümü, evler/villaların daha çok hamam, havuz ve *triclinium* bölümlerinde karşımıza çıkmasına rağmen, kamuya ait hamamların *tepidarium* ve *frigidarium* gibi bölümlerinde de yer aldıkları bilinmektedir. Okeanos'un yarı uzanmış biçimindeki kompozisyonlarında genellikle eşi Tethys ona eşlik etmektedir. Bu mozaiklerde Okeanos, beyaz saç ve sakallı, omzunda dayalı dümeni, saçlarının arasından yükselen bir çift istakoz kıskacı ve etrafındaki deniz canlıları ile birlikte belirtilmiştir. Okeanos'un mozaiklerde betimlenen en erken örneği Antiocheia (Antakya)'da "Takvim Evi" olarak isimlendirilen M.S. II. yüzyıla tarihli bir Roma villasında bulunmuştur

¹⁴ Paul L. STRACK, *Die Reichspraegung zur Zeit des Hadrian*, (Stuttgart), 1933

(Foto 5)¹⁵. Okeanos ve Tethys'in yaygın olmayan bir arada yarı uzanmış betimlemeleri sadece Antiocheia'da karşımıza çıkmaktadır.

M.S. III. yüzyıldan itibaren Okeanos'un denizden omuzlarına kadar çıkmış yani büst formunda betimlemeleri genellikle sikkelerde ve mozaiklerde yer almaktadır. Genel olarak kompozisyonlarda sikkelerin merkezinde, denizden omuzlarına kadar çıkmış Okeanos'un, sağ omzuna dayalı dümen tuttuğu görülmektedir. Bu sikkelerden biri de İngiltere'nin doğusunda yer alan Gosbeck'de ele geçmiştir. M.S.287–293 yıllarına ait British Müzesi'ndeki gümüş sikkenin ön yüzünde Caracsius arka yüzünde ise Okeanos tasvir edilmiştir. Sikkede Okeanos omuzlarına kadar denizden çıkmış biçimde ve sağ omzunda dümen taşımaktadır. Atribüleri arasında yer alan ıstakoz kısaçları da alnının her iki tarafında resmedilmiştir (Foto 6)¹⁶.

Foto-6:Bronz sikke, M.S. III. yüzyıl, Caracsius ve Okeanos, British Müzesi

Okeanos figürlerinin mozaiklerde büst biçiminde betimlemelerinde saçlarının arasından çıkan bir çift ıstakoz kısaçacı ile omzuna dayalı dümeni sıklıkla atribüleri arasında yer almaktadır. Bu mozaiklerin büyük bölümü İngiltere, İspanya ve İtalya'da ele geçmiştir. M.S. II. yüzyıla ait İngiltere'de Verulamium (St Albans) şehrinde bir hamamın *apodyterium* bölümünde bulunan ve şu anda St. Albans Müzesi'nde sergilenen Okeanos figürü, büst biçiminde ve saçlarının arasından çıkan bir çift ıstakoz kısaçacı ile betimlenmiştir (Foto 7)¹⁷. Avrupa coğrafyalarındaki mozaiklerin hepsinde Okeanos figürleri büst formunda ve tek betimlenmesine rağmen sadece Türkiye'de bulunan Okeanos figürleri Tethys ile birlikte betimlenmiştir. Bu döneme ait "Okeanos Evi"olarak isimlendirilen bir villanın peristilindeki sığ havuzun zemininde bulunan ve şu anda Zeugma Mozaik Müzesi'nde sergilenen Okeanos ve Tethys'in birlikte betimlendiği mozaikte; her iki tanrı da denizden omuzlarına kadar çıkmış, etraflarında Eroslar ve çeşitli balıklarla birlikte görülmektedir (Foto 8)¹⁸. Okeanos

¹⁵ Doro LEVİ, **Antioch Mosaic Pavements**, (Princeton),1947, s.38–9; Fatih CİMOK, **Mosaics of Antioch**,(İstanbul),2005,s.42

¹⁶ J.H.C.WILLIAMS, "Septimus Severus and Sol, Carausius and Oceanus: Two new Roman Acquisitions at the British Museum" **Numismatic Chronicle**, (London), 1999,s. 307–313

¹⁷ David.J. SMITH, "Roman Mosaics in Britain Before The Fourth Century", **II. Colloque international pour l'étude de la mosaïque antique**, (Vienne), 1971,s. 269–289;K.M.D. DUNBABİN, **Mosaics of the Greek and Roman World**, (Cambridge),1999,s. 90.

¹⁸ Rifat ERGEÇ-Mehmet ÖNAL- Jörg WAGNER, "Seleukeia am Zeugma Euphrat/ Zeugma. Archäologische Forschungen in einer Garnisons- und Handelsstadt am Euphrat" **Gottkönige am Euphrat, von Zabern**, (Mainz am Rhein), 2000, s.108.; Mehmet – ÖNAL, Fatma BULGAN, - Hamza BEYAZLAR GÜLLÜCE, - Ahmet-Burhan, BALCIOĞLU, - Taner ATALAY: **Belkis-Zeugma ve Mozaikleri**, (İstanbul), 2006. s.80–85.

diğer örneklerde olduğu gibi saçlarının arasından çıkmış bir çift ıstakoz kısıkcı ve omzuna dayadığı dümeni, Tethys ise alnının her iki tarafından çıkan bir çift kanat ile betimlenmiştir.

Foto- 7:Mozaik, M.S. II. Yüzyıl, Okeanos Albans Müzesi, İngiltere

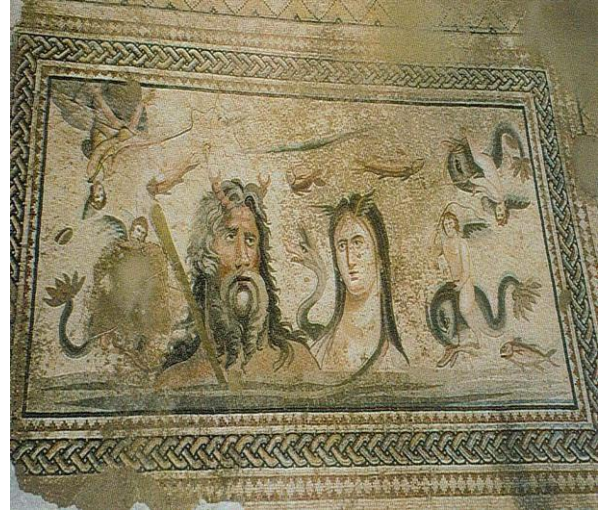

Foto-8:Mozaik, M.S. III. yüzyıl, St. Okeanos ve Tethys, Zeugma Mozaik Müzesi, Türkiye

Foto-9: Kabartma, M.S. II. Yüzyıl Okeanos, Sulis-Minerva Tapınağı İngiltere

Foto-10:Bronz kabartma M.S. III. yüzyıl, Okeanos, Fas

Okeanos'un Roma Dönemi'nde en çok tercih edilen kompozisyonu, baş (Mask) biçiminde betimlenen örnekleridir. Bu kompozisyonun en erken örneklerinden biri İngiltere'nin Bath şehrindeki Sulis-Minerva Tapınağı'nın alınlığının merkez yüzünde bulunmaktadır. M.S. II. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen kabartmada, Okeanos'un saçları ve sakallarına balıklar tutturulmuştur (Foto 9)¹⁹. Benzer bir örnek Fas'ın Lixus şehrinde bulunmuştur. M.S. III. yüzyıla tarihlendirilen bronz Okeanos başı, tıpkı Bath'da bulunan örnek gibi gür sakal ve saçlara sahiptir. Saçlarının üzerine denizde olduğunu simgelemesi için çeşitli balıklar tutturulmuştur (Foto 10)²⁰. Okeanos'un baş biçimindeki betimlenmiş örneklerini

¹⁹ Giovanni BECATTI, The Art of Ancient Greece and Rome, from the Rise of Greece to the Fall of Rome, (New York), 1967, s. 349.

²⁰ Agnès PAULIAN, "Le dieu Océan en Espagne: un thème de l'art hispano-romain", M.C. V, 1979, s. 121– 123.

genellikle deniz thiasosu topluluğunu oluşturan figürlerle beraber de görmekteyiz. Bir topluluk ya da grup anlamına gelen thiasos kelimesi çeşitli deniz yaratıklarının üzerine binerek suyun üzerinde süzülen Nereid ve Triton figürlerinden oluşan deniz canlıları grubunu tanımlamak için de kullanılmıştır.²¹

Roma Dönemi lahit kabartmalarında da Okeanos'un Triton ve Nereid figürleriyle birlikte betimlemelerine rastlamaktayız. Bu kompozisyonlarda genel olarak Okeanos başı, lahitin ön yüzünün merkezinde, etrafında ise deniz thiasosu topluluğunu oluşturan Tritonlar ve Nereidler ile tasvir edilmiştir. Borghese Müzesi'nde sergilenen M.S. II. yüzyıla tarihli Okeanos başının betimlendiği lahiti bu gruba örnek verebiliriz. Lahitin üzerindeki Okeanos başının sağında ve solunda Tritonlar üzerine binmiş Nereidler resmedilmiştir (Foto 11)²².

M.S. III. yüzyıldan itibaren mozaik panellerinin merkezine yerleştirilen geniş ve iri Okeanos başları, çoğunlukla Kuzey Afrika coğrafyalarında ele geçmiştir. Tunus'un Thuburbo şehrinde Bacchus ve Ariadne Evine ait yarım daire biçimli çeşmenin zemininde bulunan Okeanos başı bu örneklerden biridir. Mozaikte Okeanos başının etrafında Nereid ve Triton gibi çeşitli mitolojik varlıklar yer almıştır (Foto 12)²³. Diğer örneklerden farklı olarak Okeanos başının üzerinden yükselen bir çift istakoz kısılcacının yanı sıra saçlarının her iki tarafından çıkan istakoz bacakları, kulaklarına yerleştirilen deniz kabukları ve sakallarının yosunlarla biçimlendirilmesiyle Okeanos'a atfedilen atribülerin sayısında bir artış olduğu fark edilmektedir.

Foto-11: Lahit, M.S. II. Yüzyıl Okeanos, Triton ve Nereidler Borghese Müzesi, İtalya

Triton ve Nereidlerle birlikte işlenen Okeanos konusu muhtemelen Dionysiac thiasos ile bağlantılıdır. Örneğin İngiltere'de Mildenhall'da bulunan M.S. IV. yüzyıla tarihlendirilen gümüş tabağın merkezindeki Okeanos başının etrafında, Tritonlar üzerine uzanmış Nereidler tasvir edilmiştir. Gümüş tabağın sınırlarını belirleyen alanda ise Satyr, Menadlar ve Dionysos betimlenmiştir (Foto 13)²⁴.

²¹Stephen LATTIMORE, "The Marine Thiasos in Grek Sculpture". **Monumenta Archaeologica III**, (Los Angeles), 1976, s. 14-15

²²LIMC 1992,s.803

²³M. A, ALEXANDER,- A. B. KHADER, "Les mosaïques de la region est mise a jour du catalogue de thuburbo majus et les environs les mosaïques de ain mziger, bir chana, draa ben joudet et zaghuan", **Thuburbo Majus, Corpus des Mosaïques de Tunisie**, Vol II, Fascicule 4,(Tunis).1994, s.63

²⁴Jocelyn M. C. TOYNEBEE, **Art In Britain Under The Romans**, (London), 1964, s.308

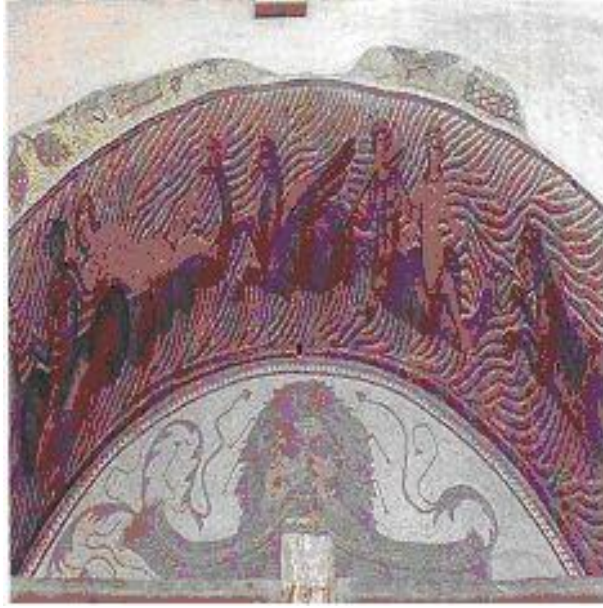

Foto- 12: Mozaik, M.S. III. yüzyıl, Okeanos, Triton ve Nereidler Bardo Müzesi, Tunus

Foto-13: Gümüş tabak, M.S. IV. Yüzyıl, Okeanos, Triton ve Nereidler, British Müzesi

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere Okeanos tasvirleri Arkaik Dönem'den başlayarak Roma Dönemi sonuna kadar çeşitli sanat dallarında karşımıza çıkmaktadır. Genellikle de seramik, kabartma, sikke ve mozaiklerde betimlenen Okeanos figürlerini tüm bu örneklerde çeşitli tiplerde görmek mümkündür. En erken örneklerde Okeanos, genellikle ayakta betimlenmiştir. M.S. II. yüzyıldan itibaren Okeanos sikke ve mozaiklerde büst biçiminde tasvir edilmiştir. Bu örneklerin tümünde omzuna dayadığı dümen ve saçlarının aralarında betimlenen ıstakoz kıskaçları ile görülmektedir. M.S. III. ve IV. yüzyıldan sonra

Okeanos baş (mask) biçiminde betimlenmiştir. Bu dönemde Okeanos başının Triton ve Nereid figürleriyle olan tasvirleri bilinmektedir. Bu mozaiklerde Okeanos başı adeta denizi simgeler nitelikte tasvir edilmiştir. Tanrıya atfedilen tüm atribüer denizde yaşayan unsurların birer sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki başının üzerinden yükselen bir çift ıstakoz kısıacı, saçlarının her iki tarafından çıkan ıstakoz bacaları, kulaklarına yerleştirilen deniz kabukları, sakallarının yosunlarla biçimlendirilmesi adeta denizi simgeler nitelikte olduğunu açıklar gibidir.

Okeanos figürleri Arkaik ve Helenistik Dönemlerde birkaç örnekle sınırlı kalsa da daha çok Roma Döneminde özellikle de özel mülkiyete ait evlerin *frigidarium* ve *triclinium* bölümlerindeki mozaiklerde sıklıkla tercih edilen bir tema olmuştur. Öyle görünüyor ki su, günümüzde olduğu gibi antik dönemlerde de hayati önem taşımaktaydı. Denizler, ırmaklar, kaynaklar insanoğluna sağladığı katkıları nedeniyle kutsallaştırılmış ve bunun yansıması olarak da sanatın çeşitli dallarında kullanılmıştır. Tüm su Tanrılarının en yaşlısı olarak kabul edilen Okeanos ve suların doğurgan gücünü temsil eden Tanrıça Tethys'in de sanatın çeşitli dallarında özellikle de Roma İmparatorluk Dönemi'nde mimari yapıların daha çok su ile ilgili bölümlerindeki mozaiklerinde tercih edilmesi de bu durumu açıklar niteliktedir.

Özellikle Okeanos ve Tethys'in mozaiklerde yaygın olmayan bir arada tam vücut betimlemeleri sadece Antiocheia'da karşımıza çıkmaktadır. Anlaşılan odur ki, Okeanos ve Tethys figürlerinin mozaik sanatında birlikte betimlemeleri Antiocheia kökenlidir diyebiliriz. Roma İmparatorluk Döneminde kökleri Helenistik Döneme uzayan Doğu eyaletlerinde yine Helenistik kökenli Okeanos ve Tethys betimlemelerinin görülmesi şaşırtıcı değildir. Bu çerçevede Okeanos ve Tethys figürlerinin birlikte tam vücut ya da büst formundaki betimlemelerinin Antiocheia ve Zeugma dışında rastlanmaması, Okeanos ve Tethys'in birlikte sadece bu coğrafyalarda saygı gördüğünün bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- ALEXANDER, M. A.-KHADER, A. B.;“les mosaïques de la region est mise a jour du catalogue de thuburbo majus et les environs les mosaïques de ain mziger, bir chana, draa ben jouder et zaghouan”, **Thuburbo Majus, Corpus des Mosaïques de Tunisie**, Vol II, Fascicule 4,(Tunis),1994.
- BECATTI, Giovanni; **The Art of Ancient Greece and Rome, from the Rise of Greece to the Fall of Rome**, (New York), 1967.
- CARPENTER, Thomas H.; **Art and Myth in Ancient Greece**, (London), 1991.
- CİMOK, Fatih; **Mosaics of Antioch**, (İstanbul),2005.
- DUNBABİN, Katherine M.D.;**Mosaics of the Greek and Roman World**, (Cambridge),1999.
- ERGEÇ, Rifat,- ÖNAL, Mehmet- WAGNER, Jörg; Seleukeia am Zeugma Euphrat/ Zeugma. Archäologische Forschungen in einer Garnisons- und Handelsstadt am Euphrat” **Gottkönige am Euphrat, von Zabern**, (Mainz am Rhein), 2000.
- ERHAT, Azra; **Mitoloji Sözlüğü**, (İstanbul), 2004.
- GRIMAL, Pierre; **Mitoloji Sözlüğü. Yunan ve Roma**, Çev. S. Tamgüç, (İstanbul),1997.
- LATTIMORE, Stephen; “The Marine Thiasos in Grek Sculpture”. **Monumenta Archaeologica III**, (Los Angeles), 1976.
- LEVİ, Doro; **Antioch Mosaic Pavements**, Princeton,1947.
- ÖNAL, Mehmet-BULGAN, Fatma-GÜLLÜCE, Hamza- BEYAZLAR, Ahmet-Burhan -BALCIOĞLU, - ATALAY, Taner; **Belkis-Zeugma ve Mozaikleri**, (İstanbul), 2006.
- PAULIAN, Agnès;“Le dieu Océan en Espagne: un thème de l’art hispano-romain”, **Mélanges de la Casa de Velázquez**, 1979.
- SMITH, David.J.; “Roman Mosaics in Britain Before The Fourth Century”, H. Stern & M. Leglay (ed.), **II. Colloque international pour l’étude de la mosaïque antique**, (Vienne), 1971.
- SMITH, R.R.R; **Helenistik Heykel**, (İstanbul), 1995.
- STRACK, Paul L.; **Die Reichsprägung zur Zeit des Hadrian**, (Stuttgart),1933.
- TOYNBEE, Jocelyn M. C. ;**Art In Britain Under The Romans**, (London), 1964.
- VERMEULE, Cornelius C.; **Roman Imperial Art in Greece and Asia Minor**, (London),1968.
- WILLIAMS, J.H.C.; “Septimus Severus and Sol, Carausius and Oceanus: Two new Roman Acquisitions at the British Museum” **Numismatic Cronicle**, Sayı: 159, (London), 1999.